

Prof. dr. Fatmira MUSAJ
(Tiranë)

**QËNDRIMI I ISA BOLETINIT NDAJ POLITIKËS SË
BEOGRADIT DHE ELEMENTIT SERB NË KOSOVË
(1912-1916)**

Ndryshe nga popujt fqinjë, shqiptarët në luftën për pavarësi u gjendën të vetëm. Ata nuk u mbështetën as nga Fuqitë e Mëdha të cilat ishin kundër ndryshimit të status quo-së së Perandorisë Osmane në Evropën Juglindore, dhe as nga shtetet fqinjë të cilët panë përpjekjen e shqiptarëve për pavarësi e shtetet kombëtar, rrezikun e dështimit të planeve për zgjerim territorial në kurriz të trojeve shqiptare. Megjithatë shqiptarët edhe ashtu të vetëm hynë sërish në organizimin e Kryengritjes së vitit 1912 e cila i kaloj kufijtë e Kosovës dhe mori përmasa kombëtare. Porta e Lartë nuk i dha rëndësinë e duhur situatës në Shqipëri dhe Ballkan ku ndërthureshin interesa që lidheshin drejtpërsëdrejti edhe me fatin e saj. Ajo neglizhoi plotësimin e kërkesave të kryengritësve shqiptarë në marrëveshjen e vitit 1911. Duke e ndier veten të pasigurt, mori masa për çarmatimin e krerëve të Kosovës dhe mbështetësve të tyre. Kjo dhe masa të tjera në fushën ekonomike, politike çuan në

përkeqësimit e mëtejshëm të gjendjes së shqiptarëve. Situatën e krijuar midis turqve të rinj dhe shqiptarëve Isa Boletini, e shihte të papajtueshme, pasi midis tyre ishte mbledhur shumë urrejtje dhe mosbesim. Shpëtimin e Shqipërisë ai e shihte në bashkimin e shqiptarëve në një lëvizje të përgjithshme të armatosur, për krijimin e shtetit autonom shqiptar¹. Në fund të korrikut 1911, me iniciativë të Hasan Prishtinës, i cili pas pjesëmarrjes në pritjen e Sulltanit, qëndroi në Kosovë, u organizua takimi me Isa Boletinin dhe krerë të tjerë të Kosovës. Aty u vendos të shfrytëzohej pakënaqësia e shqiptarëve, për organizimin sërish të një kryengritje të përgjithshme për të fituar autonominë e Shqipërisë².

Pas kthimit në Stamboll, H. Prishtina dhe grupi i deputetëve shqiptarë në janar të vitit 1912, ngritën edhe njëherë në Parlamentin osman çështjen shqiptare dhe kërkuan zbatimin e kërkesave të tyre të garantuara në kushtetutë, zbatimin e reformave në Shqipëri për të shmangur ngjarje më të rënda që do të pasonin³. Të gjendur para kokëfortësisë së xhonturqve të cilët njohjen e kërkesave të shqiptarëve i konsideronin baras me shpërbërjen e Perandorisë, deputetët shqiptarë u larguan përfundimisht nga parlamenti. Ajo theksoi H. Prishtina “forcoi rezistencën tonë e na detyroi të luftojmë për ekzistencën”⁴. Në mbledhjen e organizuar në lagjen “Taksim”, midis çështjeve që kishin të bënin me organizimin e kryengritjes, për arritjen e fitores, ishte e nevojshme mbështetja e ndihma e faktorit të

¹ *Arkivi i Kosovës* (më tej: A.K.) Raport nr. 531 i konsullit serb, drejtuar Ministrisë së Jashtme të Serbisë, Prishtinë 15/28 .7. 1911.

² Fatmira Musaj, *Isa Boletini (1864 - 1916)*, Botim i Akademisë së Shkencave të Shqipërisë, Tiranë, Urtësia Bektashiane, 2004, f. 110.

³ Ramiz Abdyli, *Lëvizja Kombëtare Shqiptare 1911-1912*, Libri 2, Prishtinë, 2004, f. 150.

⁴ *Po aty*, f. 151.

jashtëm. Për këtë qëllim I. Qemali e H. Prishtina iu drejtuan përkatësisht, kancelarive evropiane dhe lëvizjes bullgaro-maqedone.

Diplomacia evropiane e priti me indiferencë shqetësimin e I. Qemalit. Ato, në këto momente interesoheshin për ruajtjen e status quo-së dhe nuk i ofruan qoftë dhe mbështetje morale. Përgjigje negative dhanë dhe përfaqësuesit bullgaro-maqedonas, pasi qarqet politike të Sofjes ishin vënë në lëvizje për të qenë pjesë e Aleancës Ballkanike. Angazhimi i drejtpërdrejtë i personaliteteve të tilla të Lëvizjes Kombëtare Shqiptare, si: I. Qemalit, H. Prishtinës, Ali, Nexhip e Ajdin Dragës, Jahja efendi Prizrenit, Musa Shehzades të cilët në bashkëpunim me udhëheqësit e lëvizjes së armatosur kundërosmane në Kosovë e treva të tjera shqiptare, arritën t'i jepnin Kryengritjes së vitit 1912, një dimension të gjerë si në frymën e bashkëpunimit, për shtrirjen territoriale të saj, në kërkesat e programit politik, që iu paraqitën Portës së Lartë.

Ndryshe nga Bullgaria dhe shtetet tjera fqinje, Serbia nisur nga interesat e saj politike, ndoqi një politikë afrimi me kryengritësit duke iu ofruar atyre bashkëpunim. Qëndrimi i saj lidhej me rritjen e lëvizjes antixhonturke të shqiptarëve pas vitit 1908, e veçanërisht pas shpalljes në maj të vitit 1911 në Greçë, të programit autonomist dhe këmbënguljen e shqiptarëve për realizimin e tij. Prandaj, fill pas Kryengritjes së 1911, qarqet serbe ndoqën me vëmendje të madhe çdo lëvizje të krerëve të Kosovës. Kështu qysh në korrik, konsulli serb informonte Beogradin për një përpjekje të I. Boletinit dhe H. Prishtinës etj., për një kryengritje të re në Kosovë, për programin dhe kohën e fillimit të saj⁵. Fillimi i përgatitjeve të kryengritjes i shtyu qarqet serbe të hartonin planin, për të ndërhyrë e goditur pikërisht programin e lëvizjes.

⁵AK, Raport i konsullit serb drejtuar Ministrisë së Jashtme të Serbisë, Prishtinë, 15/28.7.1911.

Kjo pasqyrohet në telegramin që konsulli serb në Kosovë i dërgonte Beogradit ku midis të tjerave theksonte: “Pikëpamja jonë e përgjithshme është që zgjerimi i lëvizjes shqiptare të përkrahet sa të sigurohen kushtet që Serbia të mund të ndërhyjë me sukses nga ana diplomatike dhe në mënyrë të armatosur. Derisa të sigurohen këto, lëvizja shqiptare të mbahet brenda kufijve që nuk do të lejojnë që rëndësia e saj të rritet dhe të kalojë në një revolucion të përgjithshëm shqiptar”⁶. Në realizim të synimeve të tyre, qarqet politike dhe ushtarake serbe, shfrytëzuan nevojën e kryengritësve për armë e municion dhe u orvatën të shtinin në dorë prijesit e kryengritjes dhe veçanërisht Isa Boletinin, të cilin e konsideronin më të fortin ndër udhëheqësit e tjerë dhe me ndikim të madh tek ta⁷. Krahas kësaj, Serbia dhe shtetet e tjera të Ballkanit sido që të vinin rrethanat, duke përfutur nga indiferenca e shteteve perëndimore, u shtynë drejt formësimit të një Aleance, që synonte t’u mohonte shqiptarëve gjithçka që ishte qartësisht shqiptare. “Shqipëria duhej të bëhej një shtet vetëm sa për emër, i zhveshur nga gjithçka që do ta bënte të jetonte i pavarur”⁸. Qysh në korrik 1911, pa filluar ende përgatitjet e kryengritjes, Qeveria serbe u përpoq t’i hiqte lëvizjes shpirtin e saj, kërkoi ta tërhiqte Isa Boletinin në Serbi, duke i premtuar se atje do të ishte më i sigurt nga autoritetet osmane, madje për ta bindur, vunë në dispozicion dhe një shumë të madhe të hollash⁹. Meqenëse dokumentacioni nuk na ofron ndonjë informacion për përgjigjen e Isait, fakti që ai nuk u largua për as një çast nga Kosova, dëshmon për refuzimin e ofertës së Beogradit.

⁶*Po aty*, Telegram i konsullit serb drejtuar Ministrisë së Jashtme të Serbisë, Prishtinë 30/13.5.1912.

⁷ Joseph Swire, *Shqipëria ngritja e një Mbretërie*, Tiranë, Dituria, 2004, f.115.

⁸*Po aty*, f.107.

⁹ Fatmira Musaj, *Isa Boletini*.....f.116.

Nisur nga shtrija e organizimit të kryengritjes në pjesën më të madhe të krahinave të Kosovës dhe gatishmëria e popullsisë për të marrë pjesë në luftë për autonominë e Shqipërisë si dhe nga nevoja e kryengritësve për ndihmë e sidomos për armatim dhe për një mbështetje politike në kushtet kur gjithkush ua mohoi, e përligjin vendimin e Boletinit për t'u takuar më të dërguarit e organizatës "Dora e Zezë", e cila ishte instrument i qarqeve politike serbe. Ajo luftonte jo vetëm për bashkimin e serbëve siç pretendonin ata, por për krijimin e Serbisë së Madhe. Pikërisht angazhimi i këtyre forcave të rrezikshme për bisedime me të, e shtynë Isanë t'u vinte si kusht që takimet të zhvilloheshin në Boletin. Kështu në pranverën e vitit 1912 në Boletin erdhën, majori Tankosiç, Dragutin Dmitrijeviç Apis, Bogdan Radenkoviç dhe Milan Zavajdil. Ata i shtruan Isait nevojën e një lufte të përbashkët të serbëve dhe shqiptarëve për të çliruar vendin nga sundimi osman¹⁰.

Por, Isa Boletini, dyshues në qëllimet e vërteta të palës serbe, i përcolli ata pa u dhënë ndonjë përgjigje konkrete. Në prill 1912, kur udhëheqësit e kryengritjes po u jepnin fund përgatitjeve, Beogradi dërgoi pranë Isa Boletinit përfaqësuesin e Qeverisë Bozhin Simiç, me mision për të marrë një përgjigje pozitive për bashkëpunim në luftë kundër osmanëve¹¹. Nga dokumentet e deritanishme të shfrytëzuara, nuk kemi të dhëna se çfarë kërkesash ai i shtroi I. Boletinit. Por, përpara paraqitjes së kërkesave të tij, Isai i bëri të qartë Simiç, karakterin antiosman të kryengritjes dhe se shqiptarët dëshirojnë të jenë vetë zot në krahinat e tyre¹².

¹⁰*Po aty*, f.118.

¹¹ Dokumenti o spolnoj politici kraljevine Srbije 1903-1914. Dok.281. Knjiga V. Sveska 1. Beograd, 1984, f.514 - 516.

¹²*Po aty*.

Kërkesat e paraqitura prej I. Boletinit ishin: 1) Serbia të furnizonte kryengritësit me armë, municion dhe materiale të tjera; 2) Në rast nevojë, Serbia të strehonte kryengritësit në vendin e saj; 3) Duke nxjerrë një pjesë të ushtrisë në kufi dhe duke ndërhyrë në Evropë t'i ndihmonte moralisht kryengritësit. Isa Boletini e ndjente rrezikun serb, prandaj u tregua i kujdesshëm. Në relacionin dërguar qendrës në Beograd, Simiç shprehej se te Isai gjeti një njeri të zgjuar, trim e të fjalës që si kompensim për kërkesat e mëdha që bëri, nuk dha asnjë premtim konkret. Mesa duket Isai nuk ka pranuar ndihmën e ushtrisë serbe, por vetëm daljen e saj në kufi si presion ndaj forcave osmane. Në lidhje me këtë, Simiç shprehej se ndryshe nga “njerëzit e Mahmut Zajmit të cilët do të pranonin ndihmën e ushtrisë serbe, kjo nuk mund të thuhej për Isa Boletinin se është një fanatik i madh”¹³.

Gjatë përgatitjes së kryengritjes Isa Boletini e krerët e tjerë të saj, bënë përpjekje për të tërhequr në kryengritje pakicat serbe, pasi e shihnin atë, si detyrim që ata kishin si qytetarë të Kosovës dhe ashtu si shqiptarë të cilët do të gëzonin lirinë, pas çlirimit të vendit nga sunduesi osman. Angazhimin e tyre Isai e shihte dhe si një arsye më shumë për të siguruar armë nga Serbia, prandaj u kërkoi emisarëve serbë që të ndikonin pozitivisht në këtë drejtim. Me gjithë premtimet, në realitet Beogradi bëri të kundërtën. Nga njëra anë këshillonte pakicat serbe të mbanin marrëdhënie të mira me kryengritësit, por nga ana tjetër i udhëzonte të mos bashkëpunonin me ta. Ajo synonte që pakicat serbe t'i përdorte si mbështetje për veprime të mëtejshme ushtarake të saj, ndaj trojeve shqiptare.

Qeveria serbe ndiqte hap pas hapi veprimtarinë e I. Boletinit në përgatitjen dhe organizimin e kryengritjes e cila tashmë ishte shtrirë jo vetëm në Kosovë, por edhe në krahina të tjera të vendit. Konsulli serb në Prishtinë njoftonte Beogradin se: “Në të gjitha anët

¹³*Po aty*, dok 356, f. 610.

e Shqipërisë, po përgatitet një lëvizje serioze. Në Malësi krerët po përgatiten të paraqesin projektin e tyre prej 12 pikave që ka për qëllim krijimin e një Shqipërie autonome”¹⁴. Zhvillimi i ngjarjeve me shpejtësi dhe zgjerimi i kryengritjes e detyroi Qeverinë serbe që në 15 maj, të dërgonte pranë I. Boletinit Angjelko Neshiç dhe Ognjen Radenkoviç¹⁵. Në këmbim të përgjigjes pozitive ndaj kërkesave të Isait, Beogradi vuri kushte në interes të politikës së tij. Ajo kërkonte t’i lihej të vendosë vetë kur aksioni mundej të fillonte, sepse vetëm ajo ishte në gjendje të vlerësonte drejt nëse ishin pjekur kushtet evropiane për një lëvizje të tillë kundërosmane. “Përderisa qeveria serbe nuk do të vendosë për fillimin e kryengritjes, miqtë tanë shqiptarë që janë në marrëveshje me ne, duhet të mënjanojnë të gjitha ato që mund të ndezi një kryengritje të përgjithshme”¹⁶.

Pranimi i kushteve të Serbisë do të thoshte ndërhyrje në punët e kryengritjes dhe minimi i saj. Kërkesat e saj pala serbe i justifikoi me rrezikun që i kanosej Kosovës nga një ndërhyrje e mundshme ushtarake në Kosovë nga ana Austro-Hungarisë. Por, qëndrimi i Isa Boletinit ishte i prerë: ”kryengritja, theksoi ai, nuk do të shtyhet. Kemi lidhur besën të gjithë vilajetet dhe kemi vendos me dalë faqebardhë. I pari do të fillojë luftën Vilajeti i Kosovës”¹⁷. Edhe në rast të një sulmi nga Austro-Hungaria, gjysma e kryengritësve, theksoi ai, do të drejtohej kundër saj. Ajo çka vihet re në dokumentacionin e gjerë diplomatik serb, por edhe të shteteve të tjera, vërejmë se Isa Boletini në marrëdhënie me Serbinë, nuk bëri asnjëherë kompromis me qëllimet e kryengritjes për hir të ndihmës së marrë në armatim dhe municion të ofruar prej saj, pasi forcën e

¹⁴*Po aty*, dok 366, f. 385.

¹⁵*Po aty*, dok. 281, f. 314-316.

¹⁶*Po aty*.

¹⁷ *Po aty*, dok. 344, f. 595.

kryengritjes e shihte tek vetë shqiptarët. Në respektim të premtimeve të bëra nga Beogradi, Isai u kërkoi të dërgonin 1 000 pushkë, por në të njëjtën kohë u la të kuptonin se ndihma e tyre nuk ishte përcaktuese në fillimin e as në zhvillimin e kryengritjes. “Ne, theksoi Isai, do të luftojmë edhe me spata kush nuk ka pushkë, do të luftojmë edhe pa pushkët tuaja”¹⁸.

Duke qenë se furnizimi me armë nga ana e Serbisë ishte i pakët e i parëndësishëm, Isa Boletini e krerët e tjerë të kryengritjes e humbën interesin për kontakte të mëtejshme me palën serbe dhe e përqendruan vëmendjen tërësisht në zhvillimin e mëtejshëm të kryengritjes, ku spikati roli i tij në propagandimin e programit autonomist, si organizator e drejtues i veprimeve luftarake etj. Sukseset e kryengritësve e detyruan Portën e Lartë të hynte në bisedime me krerët e saj. Por, zhvillimet e shpejta politiko-ushtarake në Ballkan, i detyruan një pjesë të mirë të krerëve kryengritës të tërhiqeshin përkohësisht nga kërkesa e drejtpërdrejta për autonomi dhe të dilnin me kërkesa më të moderuara.

Në qëndrimin e tyre ndikuan faktorë politikë, ekonomikë e shoqërorë që u krijuan për shqiptarët dhe Shqipërinë gjatë Kryengritjes së vitit 1912. Shtetet ballkanike të lidhura në Aleancën ushtarake të mbështetura nga Rusia e Franca, kishin nisur sulmin në kufijtë veriorë të vendit dhe shtuan presionin diplomatik ndaj Qeverisë osmane për të mos plotësuar kërkesat e shqiptarëve, sepse në të kundërt do të kishin punë edhe me shtetet ballkanike që ishin të gatshme për aksionin e armatosur. Arsyen e tërheqjes nga kërkesa për autonomi, Isai ia përsëriti Aubrey Herbertit në gusht të atij viti. Pyetjes së tij nëse shqiptarët duan apo jo autonominë, iu përgjigj: ”Jo, ajo që duan shqiptarët është që të mos trazohen nga të tjerët”¹⁹.

¹⁸*Po aty.*

¹⁹A. Herbert. Ben Këndim, a record of eastern travel. London 1924.

Mesa duket, krerët kryengritës gjykuan që në ato momente rreziku i copëtimit të vendit mund të përballohej duke qëndruar ende nën Perandorinë Osmane. I. Boletini mori pjesë në mbledhjen e përgjithshme të krerëve, në Kuvendin e Ferizajt të gushtit 1912, ku u propozuan dhe u hartuan, 14 pika të cilat iu paraqitën Portës së Lartë në formën e një memorandumit.

Tërheqja e I. Boletinit dhe krerëve të tjerë kryengritës nga programi autonomist ishte e përkohshme, e diktuar tërësisht nga rrethanat e përmendura më lart. Këtë e vërteton më së miri e gjithë veprimtaria e tij e mëvonshme. Pa kaluar ende tre muaj ai, mbështeti pa rezerva shpalljen e pavarësisë dhe formimin e shtetit shqiptar. Ai asnjëherë nuk u pajtua me vendimet e Konferencës së Londrës (korrik 1913) për copëtimin e trojeve shqiptare dhe kalimin e Kosovës nën sundimin serb. Gjatë udhëtimit për në Londër, në Milano delegacioni shqiptar hodhi poshtë kërkesat e diplomatit serb Zhivojin Ballugxhiç, i cili u kërkoi atyre të njihnin vijën kufitare të caktuar nga Serbia dhe ta njoftonin atë botërisht, të pranonin që Durrësi të bëhej skelë tregtare e Serbisë dhe më pas të deklaroheshin pozitivisht për bashkimin e Shqipërisë me fqinjin verior.

Isa Boletini, ashtu si Ismail Qemali, i deklaroi emisarit serb se shqiptarët nuk do të rrinë duarkryq, do të çojnë krye dhe do t'i tregojnë Evropës se nuk duan të jetojnë nën zgjedhën serbe dhe do ta mbrojnë atë që është e tyre²⁰. Në përbërje të delegacionit shqiptar ai, nëpërmjet takimeve me autoritetet më të larta të politikës evropiane dhe në intervista për gazetatat më prestigjioze, kritikoi vendimet e Konferencës së Londrës dhe iu kundërvu propagandës antishqiptare të qarqeve shoviniste fqinje. Pas kthimit në atdhe, Isai i qëndroi në krah Isamil Qemalit dhe dha kontributin e tij të çmuar për forcimin e shtetit të ri shqiptar, të cilin e konsideronte një faktor të rëndësishëm

²⁰ Fatmira Musaj, *Isa Boletini*.....f. 171.

dhe garanci për vazhdimin e luftës me të gjitha format për çlirimin e trojeve shqiptare dhe bashkimin e tyre me shtetin amë.

Në shërbim të këtij qëllimi Isa Boletini, në bashkëpunim me H. Prishtinën, B. Currin e patriotë të tjerë, të larguar nga Kosova në Shqipëri, u bënë nismëtarë për fillimin e lëvizjes irredentiste për çlirimin dhe bashkimin e trojeve shqiptare të mbetura jashtë kufijve politikë të shtetit shqiptar, protestuan tek Fuqitë e Mëdha për vendimet e padrejta në dëm të trojeve shqiptare dhe bënë përpjekje për të shfrytëzuar në interes të çështjes kombëtare kontradiktat midis shteteve ndërluftuese gjatë Luftës së Parë Botërore. Në të njëjtën kohë ai ndoqi me vëmendje të veçantë, politikën shkombëtarizuese që Serbia kishte ndërmarrë ndaj shqiptarëve duke i detyruar ata edhe me dhunë të shpërnguleshin nga trojet e tyre. Mesazhi që I. Boletini u drejtonte bashkatdhetarëve nëpërmjet bashkëlufëtardëve të tij, ishte qëndresë dhe vetëm qëndresë. “Duhet të përballojmë të gjitha vështirësitë, shprehej Isai, edhe duke u varfëruar në truallin tonë se vetëm në këtë mënyrë do t’i qëndrojmë qytetarë të zgjuar dhe besnik atdheut, pasi në asnjë vend tjetër nuk do të gjejmë klimë e bukuri si në Kosovë”²¹.

Pas largimit nga Shqipëria të Princ Vedit në shtator të vitit 1914, I. Boletini, B. Curri etj., bënë edhe njëherë përpjekje për organizimin e një kryengritje në Malësinë e Gjakovës. Por qarqet serbe vunë në lëvizje Esat Pashën i cili në bashkëpunim me Ceno Kryeziun në nëntor i sulmuan në Has pranë kufirit me Kosovën, për t’i asgjësuar ata fizikisht. I ndjekur nga reaksioni, Isai e mbështetësit e tij u detyruan të zbrisnin në Shkodër. Serbia përdori të gjitha format për ta tërhequr në Kosovë e për ta vënë në shërbim të politikës së saj. Ushtri presion mbi pjesëtarët e familjes në Boletin, i premtoi ofiqe,

²¹ Dokumenti o spolnoj politici.....dok. 221, Knjiga VII, sveska 2, Beograd 1980, f. 354 - 355.

para, por nuk ia arriti qëllimit. Fillimi i Luftës së Parë Botërore dhe rrethimi i Shkodrës nga forcat malazeze në qershor të vitit 1915, e detyruan I. Boletinin t'i drejtohej konsullatës britanike. Në pamundësi kontakti me diplomatë të saj, ai u detyrua të kërkonte strehim dhe ndihmë në konsullatën franceze. Dorëzimi i Isait nga konsulli Bilëkok te Mali i Zi, ndërpreu rrugën e tij për në vendlindje dhe në të njëjtën kohë, paracaktoi fundin e jetës së këtij veprimtari të shquar të Lëvizjes Kombëtare, i cili sakrifikoi pasurinë dhe më të shtrenjtën jetën e tij, për pavarësi dhe bashkim kombëtar. Mbërritja e eshtrave të tij në Kosovë, i dha fund rrugëtimit që ai nisi nga Durrësi, 100 vjet më parë në drejtim të Mitrovicës e Boletinit, në shtator 1914.

Prof. dr. Fatmira MUSAJ

SUMMARY

ISA BOLETINI'S STANCE REGARDING BELGARDE'S POLITICS AND THE SERBIAN ELEMENT IN KOSOVA (1912-1916)

The paper titled “The stance of Ismail Qemali in regards to the politics of Belgrade and the Serbian element in Kosova in the years 1912-1916” treats the factors that led Isa Boletini to engage in negotiations with the Serbian representation in the spring of 1912. The refusal of Ismail Qemali’s and Hasan Prishtina’s request on behalf of the Great Powers and neighboring countries in the former’s plight to gain support for Albanians in their road towards autonomy made it necessary to ensure ammunition and arms for the upcoming uprising. To this endeavor contributed the necessity to carefully organize an uprising in the spring of 1912 in the main regions in Kosova and to enlist as many soldiers as possible.

For this reason Isa Boletini accepted to contact the representative of Serbia who, unlike the other neighboring countries, seemed eager to support and collaborate with the insurgents. Serbia aimed to intervene in internal Albanian affairs through the main Albanian leaders, and as such it aimed to channel its influence on the developments of the uprising. Referencing Albanian archival documents and Serbian ones, it becomes evident that in the discussions between Isa Boletini and the Serbian representative, the former made requests to gain material support for the insurgents, and

encourage the Serbian minority in Kosova to fight alongside Albanians, so that after the land would become independent, the Serbs too would enjoy their rights and freedom equal to Albanians.

Isa Boletini refused to negotiate his conditions so that they would favor the Serbs, and he adamantly refused the Serbian interference in Albanian internal affairs. Seeing that being supplied with ammunition by the Serbs was minimal and consequently insignificant, Isa Boletini and the other Albanian leaders quickly lost interest in collaborating with the Serbs, thusly focusing all their energy in further planning their uprising independently.

The paper also treats Isa Boletini's unchanging stance in regards to defying the Serbian attempts to annex Kosova to their land throughout the Balkan Wars and after the formation of the Albanian state. He refused to come to terms with the decisions made at the Conference of London, which left Kosova out of the official borders of Albania, and consequently Isa Boletini became one of the initiators in organizing the irredentist movement for national liberation and unification, up until he was assassinated by the Serbs and Montenegrins in January of 1916.

